

# A fiumei Tengerészeti Akadémia

*A magyar tengerészképzés első 150 éve Fiuméhez kötődik. A város 1776-ben került a magyar korona fennhatósága alá, és hosszabb-rövidebb megszakításokkal az első világháború végéig magyar kikötő maradt. Kormányaink sok gondot fordítottak egyetlen tengeri kijáratunk, a fiumei kikötő és ezzel együtt a város folyamatos fejlesztésére. Emellett – adriai jelenlétünk erősítése végett – igyekeztek megteremteni a magyar tengerészetet, ami nem kis feladat volt ebben az olasz kultúrájú, de majdnem felerészben szlávok (horvátok és szlovének) által lakott városban.*

**A** Mária Terézia által Triesztben alapított tengerészeti tanfolyam 1774-ben települt át Fiumébe teljes felszerelésével. Ez az intézmény alapozta meg a magyar tengerészképzést, amely több mint száz évvel később élte virágkorát. Közben azonban 1785-ben az iskola ismét visszatelepült Triesztbe, és közel negyven évig nem található nyoma a fiumei tengerészeti oktatásnak. 1822-ben a fiumei gimnázium mellett megkezdte működését egy tengerészeti tanfolyam, amely 1841-ben önállósozott. Az iskola tannyelve – mint korábban a tengerészeti tanfolyamé is – olasz volt, a növendékek között alig találunk magyarhonost. 1848-ban a város, és vele együtt az iskola is, horvát kézre került. A tengerészképzést horvát szellemben átalakították. A fiumei tengerészeti iskolában a többi tengeremelléki horvát tengerészeti iskola tanterve szerint oktattak, a tannyelv is horvát lett. A fiumeiek azonban nem tűrték el, hogy városukat megfosztották az olasz nyelvű tengerészeti képzéstől, ezért 1852-ben olasz tannyelvű tengerészeti magániskolát alapítottak. Ez az iskola nem követelte meg az olasz nyelv előzetes ismeretét, a felvételhez elég volt a német vagy a horvát nyelvtudás is, ami a tanítás során – az első hónapokban mindenképpen – segéd-tannyelvek használatát feltételezi. Az olasz mellett német, angol, francia és horvát nyelvet is tanítottak. A magyar tengerész-tanulók (1867-ben már tizenhárman) is inkább ezt az intézményt látogatták, hiszen a horvát iskolában kizárólag horvátul folyt a

tanítás, még az óráközi szünetekben és az egymásközi beszélgetések során is tilos volt a növendékeknek más nyelven megszólalniuk.

Magyarországnak a kiegyezés után nyílt lehetősége önálló tengeri kereskedelem kialakítására, a magyar tengerészet megteremtésére. Ez nyelvészeti szempontból is érdekes feladatot jelentett, hiszen a magyar tengerészeti szaknyelv létrehozásán kívül magyar, vagy legalább magyar érzelmű, több nyelvet beszélő tengerésztiszt-képzést is szükségessé tett. Egy magyar tengerésztisztnek ismernie kellett a magyart mint az állam hivatalos nyelvét, ami a magyar tengerészetben is egyre nagyobb szerepet kapott, a németet mint a Monarchia legfontosabb nyelvét, az olaszt, amely a Földközi-tenger térségének kereskedelmi és hajózási nyelve volt, a franciát, valamint a hajózásban egyre fontosabbá váló angolt. Ahhoz, hogy a legénységgel is szót tudjon érteni, beszélnie kellett még horvátul, illetve azon a tengeremelléki olasz-szláv keveréknnyelven, amely a helyi matrózok többségének vernakuláris nyelve volt. (A tengeremelléki nyelvet beszélők a belső horvátot egyáltalán nem, az olaszt nagyon kis mértékben értették.)

1870-ben Fiumében megszűnt a horvát fennhatóság, a városban magyar provizóriumot vezettek be. A két tengerészeti iskolát ekkor egyesítették Királyi Tengerészeti Főtanoda (Regia Scuola Nautica Principale) néven. Az új iskola tannyelve az olasz lett, a horvátot választható nyelvként

tanították. Az angol óraszámát megnövelték, és – feltehetően nem kötelező jelleggel – bevezették a magyar nyelvet is. Az iskolának ekkor már szép számmal voltak magyar anyanyelvű tanulói. Az 1881/82. tanévben az intézményt átszervezték, aminek leglényegesebb eleme a képzési idő három évre emelése volt. A tannyelvet és a tanított idegen nyelveket az átszervezés nem érintette.

Igazán nagy változásokat az 1894-es év hozott, amikor az iskolát teljesen átalakították. Ekkor kapta a Magyar Királyi Tengerészeti Akadémia (Regia Ungarica Accademia Nautica) nevet. Az átszervezést az indokolta, hogy a tengeri kereskedelemben egyre nagyobb szerepet kaptak a nagy méretű gőzhajók, amelyek vezetése új ismereteket igényelt. Az olasz tannyelv ekkor is megmaradt, hiszen a magyar kereskedelmi tengerészet és a tengeri kereskedelem üzleti nyelve ekkor még kizárólag az olasz volt. E tannyelv mellett szólt továbbá az olasz anyanyelvű fiúgyerekekre való jóakaró tekintet is, mert a magyar nyelvű oktatással elzárták volna őket az intézet látogatásától. A tanulók nagy része viszont magyarországi iskolából jött, ezért az első félév lényegében előkészítő félév volt, amikor is elsősorban az olasz tannyelvet tanították. Az idegen nyelvek közül a rendes tantárgyak között a magyar és az angol található. Rendkívüli tárgyként németet és horvátot lehetett tanulni. A francia ekkor már nem szerepelt a kínálatban. A felvételit olasz vagy magyar nyelven lehetett letenni. Az akadémia értesítőit kezdettől fogva két nyelven adták ki, a bizonyítványok is magyar-olasz nyelvűek voltak.

Az 1903/1904. tanév már az iskola számára készült modern épületben kezdődhetett meg. Ekkor nyílt lehetőség előkészítő osztály nyitására is, amit elsősorban az intézet kétnyelvűvé válása tett szükségessé. A közismereti tantárgyak esetében ugyanis áttértek a magyar tannyelvre, míg a szaktárgyakat továbbra is olaszul tanították. Az előkészítő évnél tehát elsősorban az volt a feladata, hogy a különböző anyanyelvű tanulókat mindkét tannyelvből a tényleges tanulmányok folytatásához

szükséges szintre hozza. Ennek megfelelően a magyar és az olasz nyelvet külön tanították a magyaroknak és az olaszoknak. A magyarok az olaszt heti 8 órában, a magyarart heti három órában tanulták, az olaszok fordítva. Egymás nyelvének kölcsönös megismerését nagymértékben segítette az internátusi együttlét is. 1894-től 1918-ig az akadémia tanulóinak 66 százaléka volt magyar, 25 százaléka olasz, közel 6 százaléka horvát és 1 százaléka német anyanyelvű.

A háború nagy változásokat hozott az iskola életében. Több tanárt és diákot is behívtak katonának. A háború után az Akadémia olasz irányítás alá került, a tannyelv ismét kizárólagosan olasz lett. A legtöbb magyar diák ekkor elhagyta az intézetet. Később az olasz-magyar kereskedelmi egyezmény lehetővé tette, hogy az 1938–41 közötti években az iskolát magyar diákok is látogassák, de nem sok ilyenről tudunk.

A magyar tengerészeti szaknyelv megteremtése nehézkes és lassú folyamat volt. Az Akadémián kezdetben olasz, esetleg német nyelvű tankönyveket használtak. Az első olasz-magyar kétnyelvű hajógéptan tankönyv (*Pizzetti Rókus*: „A hajógéptan elemei”) 1903-ban jelent meg. Tisztán magyar nyelvű tankönyvet először 1911-ben adtak ki, egy olasz nyelvű tankönyv fordításaként, illetve átdolgozásaként (*Edoardo Mazelle*: „Légtűnttan és tengerrajz”, *Hankó Márton* fordításában és átdolgozásában). Olyan tankönyvre, amely eredetileg is magyar nyelven készült, 1914-ig kellett várni (*Pavlicsek Rezső*: „Kalauszhajózástan”). Az olasz nyelvet azonban 1918-ig nem sikerült nélkülözni a magyar tengerészeti szakoktatásban, néhány szaktárgy tannyelve mindvégig olasz maradt.

*Horváth József*, aki maga is hajóskapitány – igaz, folyami és nem tengerész –, évek óta részt vesz a magyar hajósok gyakorlati képzésében. Munkája során fogant meg benne a gondolat, hogy megírja a magyar hajós- és tengerészképzés történetét. Az első kötet („A „Nautica”. A fiúgyerekek M. kir. állami Tengerészeti Akadémia története”), amely tengerészképzésünk első más-

fél évszázadát dolgozza fel, hosszú évek kutatómunkájának eredménye. A fényképekkel és korabeli dokumentumokkal gazdagon illusztrált mű minden tekintetben részletes ismertetést ad a fiumei tengerész-képzésről. Az első rész tengerészeti iskolánk történetét ismerteti hiteles dokumentumok alapján, színes, olvasmányos stílusban. A második részben az iskola tanárainak rövid – több esetben fényképpel ellátott – életrajzát találhatjuk. A harmadik rész pedig az egykori növendékek későbbi életútját ismerteti – ugyancsak sok fényképpel. Közülük többen is neves kapitá-

nyokká váltak, öregbítve a magyar tengerészet hírnevét.

A kötetet nemcsak a hajózás, a tengerészet, a tengerészképzés és az iskolatörténet iránt érdeklődőknek ajánlom, hanem azoknak is, akik szeretnék újabb ismeretekhez jutni a magyarországi modern nyelvoktatásnak, a magyar mint idegen nyelv tanításának és a két tanítási nyelvű oktatásnak a történetével kapcsolatban, hiszen a fiumei Tengerészeti Akadémia ezek egyik bölcsőjének tekinthető.

Pelles Tamás

## Szerződés-kötés a tanulókkal

*Oktató-nevelő munkám kézzelfogható, mérhető eredménye (átlagok, vizsga- és versenyeredmények) gyakran elmarad a szándék és a befektetett munkamennyiség mögött. Hogy ezt kiküszöböljem, folyamatosan igyekszem bővíteni szakmai tudásomat és módszertani kultúrámat – ahogy pályatársaim közül igen sokan.*

**A**várokzásnak nem megfelelő eredmények oka azonban gyakran – és ezzel ismét nem mondok újat – a diákok tanulási motivációjának hiánya. Úgy gondolom, amit a jutalmazás terén ennek elősegítésére alkalmazni lehet, azt folyamatosan gyakorlom: minden tudás-, akarat- és szorgalommorzsát elismerek és elismertetek szóbeli dicséret, plusz pont, érdemjegy, szaktanári és osztályfőnöki (esetleg igazgatói) dicséret formájában. Mégis úgy érzem, mindez kevés. (Persze van, akit a büntetés motivál – ha szükséges, hát büntetek is, de nehezemre esik.)

Osztályfőnökként ugyanezek a problémák még nagyobb hangsúlyt kapnak. Osztályom az 1999/2000-es tanévben a 11. évfolyamot kezdte, és sokukról tudtam már, milyen pálya iránt érez vonzalmat. Kétségbeejtőnek találtam azonban a pályaelképzések, vágyak, illetve a képességek és szorgalom gyakran elképesztő távolságát. A megfogalmazott vágyak, remények még nem motiválták tanítványaimat eléggé.

Mivel a 11. évfolyam már pontszerző év

a továbbtanulásnál, sürgős cselekvésre, beavatkozásra volt szükség. Így jutottam el a szerződés-kötés gondolatához. Meg szeretném akadályozni, hogy tanítványaim „tejfoggal köbe” harapjanak.

Az embert (ilyen a tanár és a diák is) általában a rövid és hosszú távú céljai mozgatják. Ezeket azonban gyakran nem könnyű összehangolni. Például: jó, ha osztályproblémával töltjük az időt magyar órán, mert a következő órára nincs új lecke – rövid távú célkitűzés. Ha azonban az munkál, hogy később ebből a tárgyból érettségizni, netán felvételizni kell, (hosszú távú célok érdekében) nem húzzuk az időt a szükségesnél tovább, a tananyaggal foglalkozunk. Tehát az embernek tisztáznia kell önmagában, hogy milyen céljai vannak, valóban el akarja-e érni azokat, ehhez pedig kisebb lépéseket, rövid távú célokat kell rendelni. Mindez a felnőtt ember számára sem egyszerű feladat, hát még a kamaszoknak. Minden jó szándék ellenére kudarcot vallhatnak, ha nincs mögöttük támogató háttér (család és iskola).